

La'odikiya — Lambarka Saddexaad

Waa maxay Xeerarku?

Jeff Pippenger

2023-08-30

“Waa in aynu nafteenna u ogaanno waxa Masiixiyaddu tahay, waxa runta ahi tahay, waxa uu yahay iimaanka aynu helnay, waxa ay yihiin xeerarka Kitaabka Quduuska ah—xeerarka nalaga siiyey maamulka ugu sarreeya.” *The 1888 Materials*, 403.

Dhowr sannadood ah Future for America waxay aqoonsatay in toddobada kaniisadood ee Muujintii ayan oo keliya matalin taariikhda Israa’iilka casriga ah laga bilaabo wakhtigii rasuullada ilaa dhammaadka dunida, balse ay toddobada kaniisadood sidoo kale matalaan Israa’iiltii hore laga bilaabo wakhtigii Muuse ilaa dhagax-ku-diliddii Istefanos. Hormuudkii Adventism-ka ma ayan barin runtaan, hase ahaatee waxay fahmeen oo adeegsadeen mabaadi’da aasaasa runtaan. Ciise wuxuu dhammaadka ka muujiyaa bilowga, Israa’iiltiina hore waxay matashaa Israa’iilka casriga ah. Sidaa darteed, run kasta oo qayb ka ah sifooyinka nebiyadeed ee Israa’iilka casriga ah waxay sidoo kale ka jirtay Israa’iiltii hore.

Ka hor taariikhda Milleriyiinta, aragtida Masiixiga ee soo jireenka ah ee ku saabsan toddobada kaniisadood waxay ahayd in ay matalayeen kaniisadihii dhabta ahaa ee ku yiil Aasiya Yar xilligii Yooxanaa. Aragtida soo jireenka ahi sidoo kale waxay garanaysay in waanada la siiyey kaniisad kasta si gaar ah loo fahmi karo inay tahay waano gaar ah oo ku socota kaniisado kala duwan intii lagu jiray taariikhda Masiixiyadda, iyo weliba in isla waanadaas iyo digniinahaasu ay quseeyaan Masiixiyiinta shaqsiyaadka ah. Waxay kaloo garanayeen in toddobada kaniisadood ay matalaan toddoba xilli oo taariikhda kaniisadda ah, laga bilaabo wakhtigii xertii ilaa dhammaadka dunida. Aragtiyadan waxay jireen ka hor taariikhda Milleriyiinta. Afartaas aqoonsi ee ku saabsan toddobada kaniisadood oo ka kooban aragtida soo jireenka ah ee ka horraysay William Miller waxay ku salaysnaayeen fasiraadda Baybalka ee “historicist.” Waa habkaas fasiraadeed kan malaa’igaha Ilaah ku hoggaamiyeen William Miller inuu qaato.

“Kaniisadaha toddobada ah ee Aasiya ku yiil waa taariikhda kaniisadda Masiixa ee toddobadeeda qaab, dhammaan qalloocyadeeda iyo leexashooyinkeeda, dhammaan barwaaqadeeda iyo dhibaataadeeda, laga bilaabo maalmihii rasuullada ilaa dhammaadka dunida. Toddobada shaabadna waa taariikhda macaamillada quwadaha iyo boqorrada dhulka ee ku saabsan kaniisadda, iyo dhawrida Ilaah ee dadkiisa intii isla muddadaas ahayd. Toddobada buunankuna waa taariikhda toddoba xukun oo gaar ah oo culus oo dhulka, ama boqortooyadii Roomaanka, lagu soo dejiyey. Toddobada maddiibaduhuna waa toddobadii belaayo ee ugu dambaysay ee lagu soo diray Rooma Baabawi ah. Kuwaasna waxaa ku dhex jira dhacdooyin kale oo badan, oo loogu tolay sida durdurro ku soo biira, kana buuxinaya webiga weyn ee wax sii sheegidda, ilaa ay wax waliba ku dhammaadaan badweynta weligeednimada.”

“Tanu, aniga ahaan, waa qorshaha wax sii sheegidda Yooxanaa ee ku qoran kitaabka Muujintii. Ninkii doonaya inuu kitaabkan fahmona, waa inuu aqoon qoto dheer u leeyahay qaybaha kale ee ereyga Ilaah. Tusaalooyinka iyo sarbeebaha lagu adeegsaday wax sii sheegiddan, dhammaantood laguma sharxin isla kitaabkan, laakiin waa in laga helaa nebiyada kale, laguna sharxaa tuducyada kale ee Qorniinka. Sidaa darteed waa muuqata in Ilaah u qasdiyey in la barto Qorniinka oo dhan, xataa si loo helo aqoon cad oo ku saabsan qayb kasta.” William Miller, Miller’s Lectures, mugga 2, muxaadaro 12, 178.

Walaasha White waxay waafaqsan tahay oo ay adkaynaysaa aragtida “historicism” ee uu haystay Miller, hase yeeshee waxay ku dartay waxgarasho ka sii qoto dheer oo ku saabsan kitaabka Muujintii intii uu Miller arkay, waayo Miller ma uu garan macbudka siduu dhab ahaan yahay. Isagu wuxuu u fahmay macbudka inuu yahay dhulka. Walaasha White waxay garatay in markii Ciise soo bandhigay waxsii sheegyada ku matalan kitaabka Muujintii, Masiixu uu sidaas u samaynayay isagoo la socda shuqulkiisa ah Wadaadka Sare ee jannada.

Markii Yooxanaa jeesto oo arko Masiixa, Wuxuu ku dhex socdaa laambadihii isagoo huwan dhar wadaadnimo, laambadihiina waxay yaalliin meesha quduuska ah; sidaas darteedna tani waxay ku taal taariikhda ka dambaysay koritaankiisii samada, hase ahaatee ka horraysay intii uusan gelin Meesha Ugu Quduusan sannadkii 1844. Miller ma uu fahmi karin muhiimadda xaqiiqadan. Sidoo kalena ma fahmi kareen Tyndale, Luther, ama John Wycliffe, ama midkoodna dibu-habayayaashii hore. Runta waa horusocod, oo sii ifaysa, sii ifaysa, ilaa maalinta kaamilka ah.

“Mabda’a weyn ee si sharaf leh ay u taageereen Robinson iyo Roger Williams, oo ah in runta ay sii socoto, iyo in Masiixiyiintu ay diyaar u ahaadaan inay aqbalaan iftiin kasta oo ka ifi kara Erayga quduuska ah ee Ilaah, ayaa ay dayaceen kuwii ka dambeeyey. Kaniisadaha Protestant-ka ee Ameerika,—iyo kuwa Yurub sidoo kale,—kuwaas oo si weyn loogu barakeeyey helidda nimcooyinka Dib-u-habaynta, way ku guuldarraysteen inay hore ugu sii socdaan jidkii dib-u-habaynta. In kastoo rag yar oo aammin ah ay marba mar ka soo baxeen si ay u naadiyaan run cusub oo ay u muujiyaan qalad muddo dheer la xannaaneeyey, haddana intooda badan, sida Yuhuuddii wakhtigii Masiixa ama kuwa baadariga raacsanaa wakhtigii Luther, waxay ku qanacsanaayeen inay rumaystaan sida awowayaashood u rumaysteen oo ay u noolaadaan sida ay u noolaayeen. Sidaas daraaddeed diintu mar kale waxay u dhacday qaab-raacnimo madhan; oo qaladaad iyo khuraafaad, kuwaas oo la tuuri lahaa haddii kaniisaddu ku sii socon lahayd iftiinka Erayga Ilaah, ayaa la haystay oo la jeclaaday. Sidaas ayaa ruuxii uu Dib-u-habayntu kiciyey si tartiib tartiib ah u dhintay, ilaa ay ku dhowaad u baahi badnayd dib-u-habaynta kaniisadaha Protestant-ka sida ay ugu baahnayd Kaniisadda Roomaanka wakhtigii Luther. Waxaa jiray isla adduunyo-jeclaysigii iyo kabuubyadii ruuxiga ahaa, xushmad la mid ah oo loo hayey fikradaha dadka, iyo in aragtiyaha dadka lagu beddelo waxbaridda Erayga Ilaah.” The Great Controversy, 297.

Haddii aan la garan xaqiiqada ah in runta ay si tartiib-tartiib ah ugu horumarto taariikhda oo dhan, markaas muhiimadda iftiin kasta oo cusub ee jiilkan ugu dambeeya waxay si dhab ah u noqon kartaa wax aan la garan karin. Marka qofku joojiyo inuu fahmo dabeecadda horusocodka ah ee “runta,” si toos ah ayuu u bilaabaa inuu ku tiirsanaado caadooyin, dhaqammo, iyo hanuunin bini’aadmi dhacay.

Hab-raacii uu Miller adeegsaday waa calaamad-mar ah oo ku socota xariiqda nebiyadeed oo dhan, taas oo soo bandhigaysa markhaati ku saabsan koboca runta Kitaabka Quduuska ah ee ka bilaabatay rasuullada. Hase yeeshee, calaamad-marka uu Miller metelo, waxaynu ka helaynaa bilow dalbanaya dhiggiisa dhammaadka. Intooda badan weligood ma fahmaan xaqiiqooyinkan, laakiin sidaas ma aha Shaydaanka.

Shaydaanku wuxuu runta iyo horumarkeeda ka hor yimid tan iyo fallaagadiisii jannada ka bilaabantay. Markii taariikhdu gaadhay heerkaa ay dibu-habaynwadayaashu bilaabeen inay si cad u fahmaan sida Kitaabka Quduuska ah loo barto, Shaydaanku wuxuu sameeyey wixii uu had iyo jeer sameeyo, oo wuxuu keenay kuwo been-abuur ah. Caddaynta taariikhiga ah ee hawshiisa uu runta ku been-abuurayo waxay muujinaysaa in Yesuu'iyiinta sida Ribera iyo Louis de Alcazar ay si gaar ah hab-beenaadkooda uga dhigeen mid ku wajahan kitaabka Muujintii. Habka qalloocan ee loo yaqaan "preterism" wuxuu ka bilaabmay qarniyadii labaad iyo saddexaad, isaga oo lahaa laba wakiil oo waaweyn oo habkaas beenta ah. Mid wuxuu ahaa Eusebius of Caesarea (260–339), kan kalena wuxuu ahaa Victorinus of Pettau (wuxuu dhintay qiyaastii 304). Labadan shakhsiyadood ee hore ee taariikhiga ahba waxay faafiyeen habka soo jeedinaya in kitaabka Muujintii uu rumoobay wakhtigii Boqortooyada Roomaanka, iyada oo loo marayo shakhsiyado taariikhi ah sida boqorkii caanka ku ahaa xumaanta, Nero.

Qarnigii sagaal iyo tobnaad John Darby (1800–1882) oo ka soo jeeday Boqortooyada Midowday ayaa soo bandhigay hab kale oo shaydaani ah, kaas oo sidoo kale lagu geliyey qoraallada hoose ee Baybalka faraska Trojan ee loo yaqaan Scofield Reference Bible, kaas oo aynu hore u aqoonsannay. "Dispensationalism" waa qaab-dhismeed fiqiyeed oo taariikhda iyo la macaamilka Ilaah ee aadanaha u qaybiya xilliyo kala duwan, ama "maamullada," kuwaas oo Ilaah qorshihiisa ugu maamulo siyaabo kala duwan. Arrintan halkan ayaan ku xusayaa, waayo tani waa mid ka mid ah been-abuurkii lagu soo dhex geliyey dhaqdhaqaaqa Future for America iyada oo loo marayo codad ka yimid isla degaankii uu Darby ku faafiyeey fikradihiisa shaydaannimada ah. Fikradihii Darby ee weeraray Future for America waxa weheliyey falsafadda waxa loogu yeedho dhaqdhaqaaqa casriga ah ee "woke," kaas oo dhiirrigeliya isla fowdada ay metelayeen Kacaankii Faransiisku iyo isla anshax-xumadii ay metelayeen Sodom iyo Gomora.

Maanta fiqiyayaashii Adventism-ka casriga ahi waxay adeegsadaan hannaan ay ku kala jeexjeexaan runta Kitaabka Quduuska ah, oo ku dhisan nidaam laba-geesood ah oo fasiraadda kitaabiga ah, kaas oo ay u adeegsadaan inay ku wiiqaan oo ku diidaan labadaba Kitaabka Quduuska ah iyo Ruuxa Waxsii-sheegidda. Waxay ragga u kala saaraan kuwo khabaro ku ah afafka kitaabiga ah ama kuwo khabaro ku ah taariikhda kitaabiga ah. Sidaas daraaddeed, fiqiyayaashii Adventism-ka maanta waxay maamulaan maskaxda Adventism-ka La'odikiya, iyagoo ereyga Ilaah ku fadiraya ama ku salaynaya fahamka nin dhacay ee taariikhda ama fahamka nin dhacay ee afka. Muujinnadan casriga ah ee qaladka, kuwaas oo marar badan loo adeegsaday in lagu weeraro farriinta aad hadda akhriinayso, waxaa si dheeraad ah loogu qaadaa-dhigi doonaa maqaalladan marka aynu tixgelinno astaanta Kacaankii Faransiiska. Shaydaanku waa nool yahay, wuuna og yahay in wakhtigiisu gaaban yahay. Xeerka ugu dambeeya ee xeerarka Miller, lambarka afar iyo tobnaad, wuxuu ku soo gunaanadaa faqradaan soo socota.

“Cilmiga ilaahnimada ee lagu dhigo dugsiyadeenna mar walba waxay ku dhisan tahay caqiido kooxeed gaar ah. Waxaa laga yaabaa inay ku habboonaato in maskax madhan la qaato oo lagu daabaco wax noocan ah, laakiin mar walba waxay ku dambayn doontaa qabyaalad diimeed. Maskax xor ahi marnaba kuma qanci doonto aragtiyaha dadka kale. Haddii aan ahaan lahaa macallin dhalinyarada ku bara ilaahnimo, waxaan marka hore ogaan lahaa kartidooda iyo maskaxdooda. Haddii kuwani wanaagsanaan lahaayeen, waxaan ka dhigi lahaa inay Kitaabka Quduuska ah iyagu naftooda u daraaseeyaan, dabadeedna waxaan u diri lahaa iyagoo xor ah inay dunida wanaag u sameeyaan. Laakiin haddii aanay maskax lahayn, waxaan ku shaabadayn lahaa maskaxda qof kale, waxaan fooddooda ku qori lahaa “qabiil-diimeed,” dabadeedna waxaan u diri lahaa iyagoo addoommo ah!” William Miller, Miller’s Works, volume 1, 24.

Waqtigii wax yar ka dambeeyey markii Yooxanaa Muujiyaha noolaa, iyo maalmahadii Dib-u-Habaynta, Shayddaanu si firfircoon ayuu u soo saarayey habab nebiyeed been ah si uu u qaldo oo u burburiyo falanqaynta runta ah ee Kitaabka Quduuska ah. Waxa mararka qaarkood laga indho-tiraa xaqiiqooyinkan taariikhiga ah waa in dhammaan hababkaas shaydaanniga ahi si toos ah ugu jeedeen buug aan ahayn Buugga Muujintii. Taasu waxay ahayd mawduuca mid kasta oo ka mid ah kuwaas faafiyey jahawareerka shaydaanniga ah. Buugga Muujintii had iyo goorba wuxuu ahaa bartilmaameedka Shayddaanka. Shayddaanu wuu og yahay in Buugga Muujintii yahay buugga ay waajib ku tahay inuu la diriro. Marka aynu aqoonsanno xaqiiqadan, markaas ayaynu aqoonsan karnaa xaqiiqo kale oo aan muuqan, taas oo ay qarisyay run kale oo muhiim ah.

Hab-beenka beenta ah ee Jesuit-ku waxay ujeeddadeedu ahayd in laga hortago faham cad oo ah in baadariga kaniisadda Rooma uu yahay ka geesta Masiix ee wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah. Dib-u-habeeye kasta oo Protestant ah mid kastaaba wuxuu yimid inuu garto oo aqoonsado runtaas. Sidaa darteed, markii taariikhda saxda ah ee rag sida Ribera iyo Louis de Alcazar hore loogu soo bandhigay si fagaare ah hadal iyo daabacaadba, taariikhda ragga sida Ribera iyo Louis de Alcazar waxaa loo adeegsaday ujeeddada muujinta dadaallada shaydaanniga ah ee lagu doonayay in laga hortago faham sax ah oo ku saabsan “ninka dembiga.” Markhaatifurka qoran ama lagu hadlay ee daaha ka qaadaya ujeeddada gelinta hababkan shaydaanniga ah waa sax inta ay gaadhsiisan yihiin, laakiin Shayddaan wuxuu isku dayayay inuu qariyo wax ka badan oo keliya caddaymaha kitaabiga ah ee aqoonsanaya ka geesta Masiix inuu yahay baadariga Rooma.

Buugga Muujintii waxaa ku jira xaqiiqooyin lagu qariyey jahawareerka ay abuureen nidaamyadan been-abuurka ah ee fasiraadda Kitaabka Quduuska ah, kuwaas oo ka baxsan mawduuca ninka tiradiisu tahay lix boqol iyo lixdan iyo lix. Mid ka mid ah xaqiiqooyinkaas waa hubaal ahaan runta la metelo marka toddobada kiniisadood lagu fahmo horumarkooda ugu dhammaystiran. Toddobada kiniisadood dhexdooda waxaa ku jira xaqiiqooyin si toos ah uga hadlaya taariikhda bilowgeedu ahaa Sebtembar 11, 2001, kuna dhammaanaysa qalalaasaha sharciga Axadda. Shayddaanku wuxuu doonayay inuu iftiinkan aasan ku sii hayo, wuxuuna hindisay hababka shaydaanniga ah si uu u mugdi geliyo dhowr jawharadood oo run ah oo ku dhex yaal buugga Muujintii, mana aha oo keliya aqoonsiga baadariga Rooma inuu yahay ka geesta Masiixa.

Ka hor intii aan “ninkii dembiga” la muujin sannadkii 538, rag sida Eusebius iyo Victorinus ah ayaa weeraray kitaabka Muujintii iyagoo isku dayaya inay mugdi geliyaan soo bixitaankii awoodda baabawnimada. Markii dambe ee taariikhda Masiixu wuxuu rumoobiyeey ballanqaadkiisii Thyatira oo wuxuu soo bixiyey xiddigtii waaberiga ee dibuhabaynta (Wycliffe), dabadeedna Shaydaanku wuxuu soo saaray laba shakhsiyadood oo taariikhi ah oo caan ah si ay u hormuudaan una sii wadaan hawshiisa shaydaannimo. Dagaalka muddada dheer soo jiidamayey ee ku saabsan horumarka runta, kaas oo gaadha gunaanadkiisa marka qarsoodiga kitaabka Muujintii la furo, (wax yar ka hor xidhitaanka wakhtiga imtixaanka), wuxuu ka kooban yahay iftiin ka imanaya toddobada kiniisadood oo Miller aanu weligiis garan, Sister White-na aanay garan, hase yeeshee si fudud baa loo muujin karaa in Miller iyo Ruuxa Waxsii sheegistu labaduba ay taageeraan iftiinka cusub, waayo iftiin cusub marnaba kama hor yimaado iftiin hore.

“Waa xaqiiqo ah in aynu runta haysanno, waana inaynu si adkaysi leh ugu dhegganaanno mowqifyada aan la ruxi karin; hase yeeshee waa inaanan tuhun ku eegin iftiin kasta oo cusub oo Ilaah soo diri karo, oo aynaan odhan, Runtii, ma aragno in aynu u baahan nahay iftiin ka badan runta hore ee aynu ilaa hadda qaadanaynay oo aynu ku deggannahay. Inta aynu mowqifkan ku sii adkaysannahay, markhaatfurka Markhaatiga Daacadda ah wuxuu canaantiisa ku dabaqayaa xaaladdeenna, ‘Oo ma ogid inaad tahay mid hoogan, oo murugaysan, oo miskiin ah, oo indha la’, oo qaawan.’ Kuwii isu maleeya inay taajir yihiin, oo xoolo ku bateen, oo aan waxba u baahnayn, waxay ku sugan yihiin xaalad indho la’aan ah marka la eego xaaladdooda runta ah ee Ilaah hortiisa, mana ay oga.” Review and Herald, August 7, 1894.

Tijaabada ugu weyn ee iftiin cusub lagu garto waa inuu ka hor imanayo iyo in kale runta la aasaasay, iyo inuu taageerayo runaha aasaasiga ah.

“Marka xoogga Ilaah ka marag furo waxa runta ah, runtaasu waa inay weligeed ahaato runta. Malo-awaallo dambe oo ka soo horjeeda iftiinka Ilaah bixiyey lama oggolaan karo. Dad baa kici doona iyagoo wata fasiraado Qorniinka ah oo iyaga ula muuqda run, laakiin aan run ahayn. Runta wakhtigan la joogo, Ilaah wuxuu ina siiyey inay noqoto aasaaska rumaysadkeenna. Isaga qudhiisaa ayuu ina baray waxa runta ah. Mid baa kici doona, haddana mid kale, isagoo wata iftiin cusub oo ka hor imanaya iftiinkii Ilaah bixiyey iyadoo ay la socoto caddaynta Ruuxiisa Quduuska ah.” Selected Messages, book 1, 162.

Shaydaan wuxuu Buugga Muujintii ka dhigtay bartilmaameedkiisa weerarka tan iyo wakhtigii Yooxanaa qoray farriimaha ku dhex jira. Ciise wuxuu yidhi:

Laakiin indhihiinnu way barakaysan yihiin, waayo way arkaan; dhegihiinnuna way barakaysan yihiin, waayo way maqlaan. Runtii waxaan idinku leeyahay, nebiyo badan iyo rag xaq ah ayaa jeclaystay inay arkaan waxyaalaha aad aragtaan, mana ay arkin; iyo inay maqlaan waxyaalaha aad maqashaan, mana ay maqlin. Matayos 13:16, 17.

Barakada ku xiran wax-aragga iyo maqalku waa barakada fahamka farriinta Muujintii Ciise Masiix. Markii Yooxanaa matalayay kuwa ku jira “maalmaha ugu dambeeya” ee arka oo maqla farriinta, ayuu sujuud ugu dhacay inuu caabudo malaa’igta Jibriil, taasoo isla markiiba Yooxanaa ku wargelisay inuusan sidaas yeelin.

Aniga Yooxanaa ahna waxyaalahan waan arkay, waanan maqlay. Oo goortii aan maqlay oo aan arkay ayaan ku dhacay inaan ku sujuudo malaa'igta cagihisa hortooda, tii i tusisay waxyaalahan. Markaasuu igu yidhi, Iska jir, saas ha yeelin; waayo, waxaan ahay addoon kula shaqeeya oo ka mid ah walaalahaaga nebiyada ah, iyo kuwa xajiya hadallada kitaabkan; Ilaah caabud. Muujintii 22:8, 9.

Jibriil iyo Yooxanaa labaduba waa makhluuq la abuuray, oo ay ku waajib tahay inay caabudaan oo keliya Abuuraha. Nebiyo badan iyo rag xaq ah, oo ay malaa'iguhuna ku jiraan, ayaa damcay inay “arkaan” oo “maqlaan” farriinta Qaylada Saqda-dhexe marka dib loogu celiyo dhammaadka dunida.

Masiixu wuxuu yiri, “Waxaa barakaysan indhihiinnu, waayo way arkaan; iyo dhegihiinnu, waayo way maqlaan. Waayo, runtii waxaan idinku leeyahay, Nebiyo badan iyo rag xaq ah ayaa jeclaystay inay arkaan waxyaalaha aad aragtaan, mana ay arkin; iyo inay maqlaan waxyaalaha aad maqashaan, mana ay maqlin” [Matthew 13:16, 17]. Waxaa barakaysan indhihii arkay waxyaalihii la arkay sannadihii 1843 iyo 1844.

“Farriinta waa la bixiyey. Mana habboona in dib loo dhigo ku celcelinteeda, waayo calaamadaha wakhtiyadu way rumoobayaan; shaqada gabagabada ahna waa in la dhammeeyo. Shaqo weyn ayaa lagu qaban doonaa waqti gaaban gudihii. Farriin ayaa dhowaan lagu bixin doonaa amarka Ilaah, taas oo isu beddeli doonta qaylo dheer. Markaasna Daanyeel wuxuu istaagi doonaa saamigiisa, si uu maraggiisa u bixiyo.” Manuscript Releases, volume 21, 437.

Waxa ay ragga xaq ah (Yooxanaa) iyo addoommada la shaqeeya (malaa'igta) damceen inay arkaan waxay ahayd dhammaystirka ugu dambeeya ee Qayladii Habeenbadhka dhammaadka Adventism-ka, marka dhulku lagu iftiimin doono ammaanta Ilaah. Muujintaas ugu dambaysa ee xoogga ee roobka dambe waxaa keena furfuridda shaabbadda Muujintii Ciise Masiix.

Badbaadadaas ayay nebiyadu u weyddiiyeen oo u baadheen, kuwaas oo wax ka sii sheegay nimcada idiin iman lahayd; iyagoo baadhaya wakhtiga ama nooca wakhtiga uu Ruuxa Masiixa ee iyaga ku jiray tilmaamayay, markii uu hore u sii markhaati furayay silica Masiixa iyo ammaanta ka dambayn lahayd. Iyaga waxaa loo muujiyey inaanay naftooda u adeegayn, laakiin ay annaga noogu adeegayeen waxyaalaha hadda laydiinku sheegay idinkoo loo marayo kuwii idiin wacdiyey injiilka iyagoo wata Ruuxa Quduuska ah oo samada laga soo diray; waxyaalahaas oo malaa'igtuna ay jecel yihiin inay eegaan. Sidaas daraaddeed dhexda maankiinna gunta, digtoonaada, oo rajadiinna si buuxda u saara nimcada laydiin keeni doono marka Ciise Masiix la muujiyo. 1 Butros 1:10–13.

Nebiyadii, nimankii xaq ahaa iyo malaa'iguhu waxay jeclaayeen inay noolaadaan wakhtiga ay “nimcadu,” ama xoogga Ilaah, ku daadanayso inta lagu jiro dhammaystirka ugu dambeeya ee Qaylada Saqda Dhexe. “Nimcaddaas,” oo ah xoogga abuurista ee Ilaah, waxaa dadka loo keena marka Muujintii Ciise Masiix la furo. Shaydaanku wuu og yahay in jidka lagu gaadhsiiyo xoogga abuurista ee Ilaah dadkiisa lagu fuliyo farriinta lagu furay kitaabka Muujintii, sidaas daraaddeedna dadaalkiisii ugu weynaa wuxuu noqday inuu jahawareer geliyo, cabudhiyo, oo qariyo iftiinka ku jira kitaabka Muujintii. Iftiinkaasu si fudud ma aha aqoonsiga ninka dembiga, waayo runtaas waxaa si buuxda u diiwaangeliyey dhammaan dibuhabeeyayaashii Protestant-ka qarniyo ka hor.

Waxaan Ruuxa ku jiray maalintii Rabbiga, oo waxaan gadaashayda ka maqlay cod weyn oo sida buun oo kale ah, oo leh, Anigu waxaan ahay Alfa iyo Oomeega, kan ugu horreeya iyo kan ugu dambeeya; oo wuxuu yidhi, Wixii aad aragto ku qor buug, oo u dir toddobada kiniisadood oo Aasiya ku yaal; Efesos, iyo Simurna, iyo Pergamos, iyo Tiyatira, iyo Sardis, iyo Filadelfiya, iyo La'odikiya. Markaasaan jeestay inaan arko codkii ila hadlay. Oo marka jeestay, waxaan arkay toddoba laambadood oo dahab ah; oo dhexda toddobadaas laambadood waxaa joogay mid u eg Wiilka Aadanaha, oo huwan dhar cagaha gaadhaya, laabtana kaga guntan suun dahab ah. Madaxdiisii iyo timihiisii waxay u caddaayeen sida dhogor cad, sida baraf oo kale; indhihiisuna waxay ahaayeen sida olol dab ah; caghiisuna waxay u ekaayeen naxaas saafi ah, sidii iyagoo foornada ku gubanaya; codkiisuna wuxuu la mid ahaa sanqadha biyo badan. Gacantiisa midigna wuxuu ku hayay toddoba xiddigood; afkiisana waxaa ka soo baxay seef af leh oo laba af leh; wejigiisuna wuxuu ahaa sida qorraxda marka ay xooggeeda ku ifto. Oo marka arkay isaga, waxaan ku dhacay caghiisa sidii meyd oo kale. Markaasuu gacantiisa midig ii saaray, isagoo igu leh, Ha cabsan; anigu waxaan ahay kan ugu horreeya iyo kan ugu dambeeya; anigu waxaan ahay kan noolaa, oo waan dhintay; oo bal eeg, weligay iyo weligayba waan noolahay, Aamiin; oo waxaan haystaa furayaasha cadaabta iyo dhimashada. Haddaba qor waxyaalihii aad aragtay, iyo waxyaalaha jira, iyo waxyaalaha dabadeed dhici doona. Muujintii 1:10–19.

Intii Adventism-ku uu adkeeyey hab-raaca “taariikhiga ah” waxay garteen in dhammaan kaniisadaha ku xusan Muujintii labaad iyo saddexaad ay ku soo noqnoqdaan kaniisadda ugu dambaysa. Nasiibdarro, dhammaadkii qarnigii sagaal iyo tobnaad Shaydaan wuxuu durba indhaha Adventism-ka ka sii xidhayay hab-raaca quduuska ah, ilaalintiisa, iyo ku-dhaqankiisa—kuwaas oo qayb lama huraan ah ka ahaa mas’uuliyaddooda iyagoo ah “kuwa lagu aamminay runaha waaweyn ee waxsii sheegista.” Xataa iyadoo hab-raacii laga dhinac marinayay Adventism-ka, haddana weli waxaa jiray kuwo ku dabaqay hab-raaca quduuska ah. Waxaannu u adeegsanaynaa buugga Story of the Seer of Patmos markhaati ahaan xaqiiqda ah in ku-dabqidda dhammaan kaniisadaha taariikhda La’odikiya ay tahay dabaqid sax ah oo waxsii sheegis ah. Kuwa soo socda waa xigashooyin laga soo qaatay buuggaas oo caddaynaya qodobka aan tilmaamay.

“Waa in la xusuusnaado in, sida waayo-aragnimadii Efesos, Simurna, iyo Bergamos ay dib ugu soo noqon doonto kaniisadda ugu dambaysa ka hor imaanshaha labaad ee Masiixa, sidaas oo kale taariikhda Tiyatira ay yeelan doonto wax u dhigma jiilka ugu dambeeya.” Stephen N. Haskell, Story of the Seer of Patmos, 69.

Haskell si sax ah ayuu u tilmaamayaa in waayo-aragnimada afarta kiniisadood ee ugu horraysa ay soo noqnoqonayso, ama sida uu isagu leeyahay, “ay laheyn dhigeheeda jiilka ugu dambeeya.”

“Wuxuu adeegsaday imtixaankii, laakiin dhammaantood waxay tilmaamayeen sannadka 1843 inuu yahay wakhtiga ay dunidu tahay inay soo dhowayso Badbaadiyaheeda. Xaaladdii dadka ee imaatinkii ugu horreeyey ee Masiixa ayaa haddana la soo celiyey.” Stephen N. Haskell, Story of the Seer of Patmos, 75.

Haskell waxa uu ka hadlayey William Miller oo 1843 u aqoonsaday imaatinka labaad ee Masiixa, wuxuuna tilmaamayaa in xaaladihii la xiriiyay imaatinkii koowaad ay ku soo noqdeen wakhtigii

Millerites-ka. Haskell wuu saxnaa, Sister White-na waxay caddaynaysaa in Miller qudhiisa uu wakiil ka ahaa Yooxanaa Baabtiisaha.

“Sida Yooxanaa Baabtiisuhu u sii sheegay imaatinkii ugu horreeyey ee Ciise oo uu jidka u diyaariyey imaatinkiisa, ayaa sidoo kale William Miller iyo kuwii isaga ku biiray ku dhawaaqeen imaatinka labaad ee Wiilka Ilaah.” *Early Writings*, 229.

Xaskel xataa wuxuu tilmaamayaa in intii lagu jiray taariikhda Pergamos, (kaniisaddii saddexaad ee matalaysay tanaasulka Masiixiyadda la gashay sanamcaabudidida), taariikhda Sardis, kaniisaddii shanaad, dib loo celiyey.

“Waxa jirtay wakhti ka mid ah taariikhda Pergamos, markaas oo Masiixiyaddu u malaysay in heeryadii la jebiyey ee Jaahilnimadu ay dhimatay; hase yeeshee, dhab ahaantii, diintii u muuqatay in laga adkaaday ayaa guulaysatay. Jaahilnimadii la baabtiisay ayaa kaniisadda soo gashay. Maalmihii Sardis taariikhdan ayaa mar kale soo noqotay.” Stephen N. Haskell, *Story of the Seer of Patmos*, 75, 76.

Sardis waxay ahayd kaniisaddii Dib-u-habaynta oo toostay oo ka mudaaharaaday khaladaadkii shayaaddaanka ahaa ee baabbanimada, laakiin ka hor intii aan hawshoodu dhammaan, waxay mar hore bilaabeen inay ku noqdaan Rooma. Waxay u maleeyeen, sida kaniisaddii Pergamos u malaysay, in baabbanimadu dhimatay, hase yeeshee dhab ahaan weli way noolayd. Haskell wuxuu kaloo caddeeyaa in kaniisadda hadhay ay ku ifayaan “falaaraha isbiirsaday ee qarniyadii oo dhan ee hore.”

“Kaniisaddan u dambaysa—kuwa hadhay—ayaa iftiimaya fallaadhihii urursanaa ee dhammaan qarniyadii hore.” Stephen N. Haskell, *Story of the Seer of Patmos*, 69.

Ma soo jeedinayo in Haskell uu gartay in taariikhda isdaba-joogga ah ee ay matalaan toddobada kiniisadood ay sidoo kale ku rumoowday taariikhda reer binu Israa’iiltii hore, laakiin si hubaal ah ayuu xaqiiqadaas u adkeeyaa marka uu qoro in “falaaraha isu ururay ee qarniyadii hore oo dhan” ay “ku ifayaan” “kiniisadda ugu dambaysa.” Reer binu Israa’iiltii hore waxay ku jiraan “falaaraha” “qarniyadii hore.” In kasta oo uu taageerayo mabaadi’da lagama maarmaanka u ah in lagu garto astaanta toddobada kiniisadood ee ku jirta taariikhda reer binu Israa’iiltii hore, haddana ma hubo inta qoto dheer ee uu u gartay isbarbardhigyada ay astaamahaasu metelaan. Sidoo kale waxaan hubaa inuusan garanayn xataa dhinac ka sii muhiimsan oo ka mid ah taariikhaha ay matalaan toddobada kiniisadood, dhinac aynu ku sii jihaysan nahay.

Waxaannu qormadeenna xigta kaga hadli doonnaa runtaan.